

Drobec iz latinske ustvarjalnosti na Slovenskem v obdobju humanizma: latinska avtobiografija Žige Herbersteina *Gratae posteritati*

Matej Hriberšek

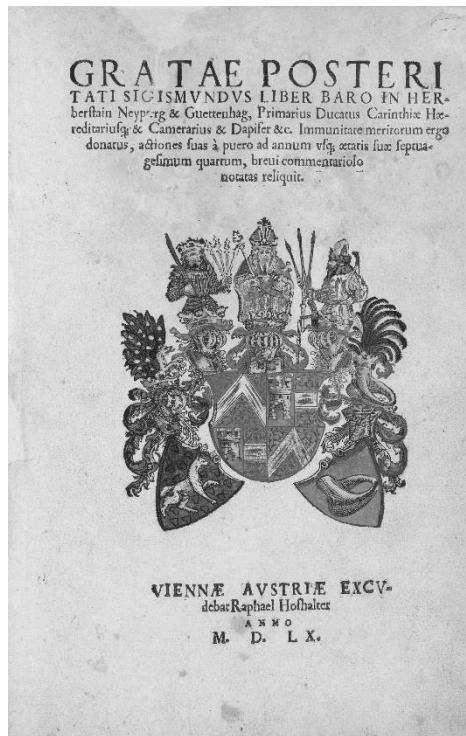
Filozofska fakulteta, Oddelek za klasično filologijo, Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana
matej.hribersek@guest.arnes.si

Humanizem na Slovenskem je zahtevna in v nekaterih ozirih še premalo raziskana tematika; enako velja tudi za humanistično latinsko literarno ustvarjalnost pri nas. Zanimivo je, da je med pisci iz obdobja humanizma, ki izvirajo z ozemlja današnje Slovenije, v širšem evropskem najbolj zaslovel avtor, ki je imel sicer manjšo formalno izobrazbo kot večina humanistov, a je bil talentiran in sposoben, zaradi svojega poklicnega statusa in stanovskega položaja pa je imel tudi močne politične zveze in široko razpreden krog poznanstev po Evropi, Žiga Herberstein. V prispevku je predstavljeno njegovo manj znano delo, leta 1560 objavljena tretja izdaja njegove latinske avtobiografije Gratae posteritati (Ljubemu znanamstvu), ki je le eden od številnih Herbersteinovih avtobiografskih spisov. Na prvi pogled bi lahko rekli, da delo povzdiguje pisca in njegova dosežke, vendar pa ima tudi številne odlike in značilno humanistične momente, ki mu dajejo posebno vrednost in ga zaradi mnogih vsebinskih in slogovnih odlik postavljajo takoj za Moskvske zapiske, ki so Herbersteinovo najpomembnejše delo. Gratae posteritati ni produkt enega pisca, ampak je besedila zanj prispevalo kar 26 različnih avtorjev, večinoma pesnikov, ki so bili osebno povezani s Herbersteinom. Mnogi med njimi so bili priznani in nagrajeni pesniki (poetae laureati), vsi brez izjeme pa so bili humanistični izobraženci, nekateri celo del tedanje intelektualne elite.

Ključne besede: Slovenija / kulturna zgodovina / humanizem / humanistična književnost / Herberstein, Žiga / avtobiografija / slavno pesništvo / latinski jezik

***Gratae posteritati* in Herbersteinova avtobiografska dejavnost**

Ob imenu barona Žige Herbersteina je prva asociacija njegovo avtorstvo *Moskovskih zapiskov* (*Rerum Moscoviticarum commentarii*), ki so bili eno najbolj znanih in priljubljenih potopisnih del svojega časa.¹ Nazoren oris njegovih dveh diplomatskih misij v tedanjo Rusijo (moskovsko veliko kneževino) k moskovskemu velikemu knezu Vasiliju III. Ivanoviču je z živahnimi in zanimivimi opisi razmer, ljudi, navad in običajev vzbudil zanimanje širokega kroga evropskega bralstva in nekaterih vidnih predstavnikov evropske intelektualne elite; delo je postalo prava uspešnica svojega časa. V približno istem obdobju je Herberstein začel objavljati tudi svoje avtobiografske spise, namenjene v prvi vrsti samopromociji. Nobeden od teh spisov po priljubljenosti in vsebinskih odlikah ni dosegal *Moskovskih zapiskov*, najodmevnejša pa je bila avtobiografija *Gratae posteritati* (*Ljubemu zanamstvu*) (1560).

Naslovnica *Gratae posteritati* (1560)

¹ Glej bibliografijo k prevodu Herbersteinovih *Moskovskih zapiskov* (208–226).

Enako kot *Moskovske zapiske* je Herberstein tudi *Gratae posteritati* izdal v latinščini.² To ni bilo naključje, saj je hotel, da bi njegovo delo doseglo čim širši krog omikanega bralstva v Evropi, za katerega je bila latinščina takrat *lingua franca*. Tako so njegovo potencialno bralstvo postali vsi, ki so znali latinsko, torej *res publica litteraria*, srenja evropskih izobražencev, med seboj povezanih prek pisem ali prek del, kot je bilo *Gratae posteritati*. Delo je le eden od sedmih Herbersteinovih avtobiografskih spisov, ki jih delimo na tri skupine. V prvo uvrščamo avtobiografije, ki jih je Herberstein napisal, a jih ni sam objavil. Med temi je najpomembnejša *Selbst-Biographie Siegmunds Freiherrn von Herberstein 1486–1553*, ki jo je leta 1855 izdal Theodor Georg von Karajan (67–396), ohranjena pa je v dveh rokopisnih različicah; eno hranijo v Madžarski nacionalni knjižnici v Budimpešti,³ drugo v Avstrijskem državnem arhivu na Dunaju.⁴ V drugo skupino uvrščamo tiskane izdaje oziroma avtobiografije v ožjem pomenu besede. Sem spadajo vse tri izdaje *Gratae posteritati*, od katerih je prva izšla okoli leta 1550, druga leta 1558, tretja leta 1560, ter nemška avtobiografija.⁵ Tretjo skupino tvorita dve zbirki dokumentov, katerih izvornik hrani Štajerski deželni arhiv v Gradcu.⁶ Prepis tega Herbersteinovega rokopisa z dopolnili, nastalega okrog leta 1560, je v tiskani obliki izdal Josef Zahn leta 1868 (293–415).

Naslov

Naslov *Gratae posteritati* lahko v slovenščino prevedemo *Ljubemu zanamstvu*. Tako se na prvi pogled zdi jasno, komu Herberstein posveča svoje delo – svojim potomcem, torej tistim, ki bodo za njim nosili ime. Herberstein je bil poročen z vdovo Heleno Graswein, rojeno pl. Saurau, o kateri je znanega le malo. Tudi o njenem zakonskem življenju ne vemo skoraj ničesar. Zaradi njegove diplomatske službe sta skupaj preživela le malo časa, čeprav sta bila poročena 43 let, gotovo pa je, da otrok nista imela (Krones 21; Zadavec 227). Herberstein je torej

² Prvič so Moskovski zapiski izšli 1. marca 1549 na Dunaju, drugič leta 1556 v Baslu pri znamenitem humanistu, tiskarju in izdajatelju Johannesu Herbsterju, bolj znanem kot Johannes Oporinus. Leta 1557 je izšla še nemška izdaja.

³ Országos Széchényi Könyvtár, Ms. Quart. Germ. 200.

⁴ Haus-, Hof- und Staatsarchiv – HHStA, Hs. Böhm 163 = R 11.

⁵ Izšla je na Dunaju trikrat, leta 1558, 1560 in 1561.

⁶ Steiermärkisches Landesarchiv – Familienarchiv Herberstein, EP 104a/1 (1508–62); EP 104a/2 (1509–1552).

delo posvetil nečakom in pranečakom, ki so bili njegovi edini rodbinski potomci in nasledniki. Vendar več dejavnikov kaže, da je razmišljal širše in da je v naslovu omenjena *posteritas*, ki ji namenja svoje delo, pravzaprav mednarodna publika, bralstvo nasploh, še zlasti humanisti in učenjaki. Z mnogimi od teh se je srečeval na svojih diplomatskih poslanstvih, z nekaterimi pa je tudi osebno prijateljeval.

Po kom se je zgledoval pri izbiri naslova, ni znano. Pri sodobnikih najdemo en sam primer podobnega naslova, delo Nikolasa Hogenberga⁷ *Gratae et laboribus aequae posteritati* (1532?). Toda Hogenbergovo delo ni bilo literarno. Gre za zbirko 40 gravur, ki prikazujejo različne slavnostne prizore, povezane z 22. februarjem 1530. Na ta dan je Karel V. Habsburški vstopil v Bologno, kjer je prejel krono iz rok papeža Klemena VII.⁸ Herberstein je najbrž poznal Hogenbergovo delo, vendar neposredne povezave med njima in tega, da je naslov Hogenbergove zbirke vplival na Herbersteinovo odločitev za naslov *Gratae posteritati*, ni mogoče dokazati. Drugi potencialni vzor, na katerega bi se lahko Herberstein oprl, je nekoliko starejši, namreč Francesco Petrarka. Del Petrarkovega literarnega opusa tvorijo njegova pisma. V 18. knjigi njegove druge zbirke pisem (*Seniles*), ki so nastajala med letoma 1361 in 1373, je edino nedokončano zadnje pismo, ki ima naslov *Posteritati*, »Zanamstvu«.⁹ Kot v primeru Hogenberga tudi tu ne moremo dokazati neposrednega vpliva, čeprav je Herberstein gotovo poznal Petrarkov opus. Skupna točka Petrarkovega pisma in Herbersteinove *Gratae posteritati* je vsebina, tudi Petrarkovo pismo je polno avtobiografskih podatkov in reminiscenc. A čeprav ostaja povezava med deloma zgolj ugibanje, lahko sklepamo, da se je Herberstein kot izobražen plemič imel za del humanistične izobraženske srenje in da se je želel tudi z naslovom svoje avtobiografije umestiti v humanistično tradicijo.

⁷ Priznan graver, jedkar in lesorezec, rojen ok. l. 1500, umrl 23. septembra 1539 (Keller).

⁸ Karel V. je kot cesar Svetega rimskega cesarstva nemškega naroda vladal od l. 1519, ko je nasledil Maksimilijana I.; v Nemčiji je bil okronan že 26. oktobra 1520, ko ga je v Aachnu okronal kölnski nadškof Hermann V. von Wied (Bonner 21 in nasl.; Kohler 201–223; Righi).

⁹ Glej Ricci-Petrarca; Enenkel »Modelling« 11–14, 243 in nasl.; Busjan; Enenkel, »The Author's«.

Izdaje

Avtobiografija *Gratae posteritati* je bila tiskana v treh izdajah. Prva naj bi domnevno izšla že okoli leta 1550; tako vsaj nakazuje izvod, ki ga hranijo v Bavarski državni knjižnici.¹⁰ Ta nima naslovne strani in letnice in obsega samo 16 strani. Vključuje Herbersteinovo kratko, v prozi napisano avtobiografijo, ki se zaključí z letom 1549, ko Herberstein zapiše, da je »neobdelano gradivo *Moskovije* uredil in ga dal v tisk«;¹¹ njegovi *Moskovski zapiski* so res izšli še isto leto. Ta navedba nakazuje, da je avtobiografija izšla morda isto leto ali leto pozneje (torej leta 1449 ali 1550); v knjižničnem katalogu najdemo podatek, da nastanek dela datirajo v čas okoli leta 1550. V sicer skromno opremljeni izdaji je edina upodobitev grb družine Herberstein na zadnji strani, pod njim pa latinski citat iz pisem rimskega pisca Plinija Mlajšega.¹²

Druga izdaja *Gratae posteritati* je izšla leta 1558. Avtor jo je dopolnil z nekaterimi slavilnimi pesnitvami, ki so bile napisane njemu v čast ali so mu bile posvečene. Obseg spisa je glede na prvo izdajo znatno narasel, za 96 strani (skupaj obsega 112 strani), Herberstein pa ga je dal opremiti tudi s slikovnim gradivom. Na upodobitvah so nekateri pomembnejši evropski vladarji, s katerimi je bil v stiku v obdobju, ko je bil dejaven kot diplomat in odposlanec habsburškega dvora.

Leta 1560 pa je poskrbel za novo, še povečano in dopolnjeno latinsko izdajo svoje avtobiografije. Več dejavnikov kaže, da je ta izdaja namensko še posebej prestižna. Namesto v običajnem, manjšem formatu *quarto* je bilo delo natisnjeno v formatu *folio*, v katerem so v Herbersteinovem času izhajale izdaje najeminentnejših piscev (Petrarka, Erazem Rotterdamski, Lorenzo Valla idr.). Dodan je nov predgovor;¹³ obseg dela je s 112 strani običajnega formata narasel na 118 strani formata *folio*. Vključenih je bilo več slavilnih pesnitev, med njimi tri obsežnejše (izstopajo pesmi, ki proslavljajo njegovo vrnitev s prvega poslanstva v Rusijo). Upodobitve vladarjev so prenovljene; dodanih je šest Herbersteinovih upodobitev v slovesnih uradnih opravah, ki so mu jih podarili razni vladarji (zato v primerjavi s prejšnjima izdajama stopa v ospredje sam pisec in ne več

¹⁰ Bayerische Staatsbibliothek, Signatur: 4 L. impr.c.n.mss. 1038; Standortsignatur: 4 L. impr.c.n.mss. 1038 # Beibd. 9.

¹¹ Herberstein, *Gratae* 1550, fol. 7 v.: »Moscoviae rudem ac indigestam materiam in ordinem succisivis horis tandem redegí, & typis excudi curavi.« Ta in preostali predvodi citatov iz tujejezičnih virov so delo avtorja.

¹² Plin. Ep. 3.21.3, *Postquam desimus facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus.*

¹³ Herberstein, *Gratae* 1560, fol. 2v–4r.

vladarji). Te portrete dopolnjuje tudi sklop trinajstih slavilnih pesmi. Dodanih je še nekaj proznih besedil, tako Herbersteinovih kot besedil drugih piscev. Na zadnji strani je dodan grb rodbine Herberstein in kot zadnja pesem elegija, ki opisuje rodbinske insignije.

Vsebina

Avtobiografija *Gratae posteritati* je razdeljena na tri dele. Prvi del je dolg uvod, drugi del je avtobiografski, tretji, najobsežnejši, pa je slavilni (panegirični) del.

Uvod

Uvodni del spominja na uvode v številne humanistične spise, saj se začne z dolgim, vsebinsko in jezikovno zahtevnim nagovorom, napisanim v lepi prozni latinščini, v katerem predstavi namen dela. Na začetku si želi pridobiti bralčevo naklonjenost (*captatio benevolentiae*), obenem pa poudariti svojo skromnost; delo je nastalo, da bi družini posredoval dobre zglede, ki izvirajo iz njihove rodovine. Izrecno pove, da je delo napisal

non eo consilio, quod vel ipse de maiorum meorum virtute tantum & virtutis premiis nobilitatisque insignibus partis gloriari atque eis contentus esse velim vel agnati gentilesque mei causam & occasionem habeant, ut ex vetusta familiae & nobilitatis origine superbos concipiant animos, eamque solam iactantes existiment nihil sese amlius ad laudem & gloriam requirere debere, ut generis antiquitas & nobilitas ipsa egregii quoque ipsorum virtutis factis confirmetur, sed ut potius domestica verae generositatis exempla ob oculos proposita habentes omnes actiones nostras ad maiorum imitationem componamus ...

ne s tem namenom, da bi ali sam hotel bahati se samo z vrlino svojih prednikov, z nagradami za vrlino in ugled ter s pridobljenimi insignijami in biti z njimi zadovoljen ali da bi imeli moji sorodniki in žlahtniki vzrok in priložnost, da se zaradi starodavnega izvora družine in plemenitega stanu njihova srca navzamejo ošabnosti in da se bahajo samo z njim ter menijo, da za doseganje hvale in slave ne potrebujejo prav ničesar več, da bi se starodavnost rodu in sam plemeniti stan potrjevala tudi z izvrstnimi vrlimi dejanji njih samih, ampak da imamo raje predočene domače zglede prave plemenitosti in vsa svoja delovanja usmerjamo v posnemanje prednikov ...¹⁴

¹⁴ Fol. 2v.

Ves uvodni zapis, ki spominja na filozofsko podkrepljeno, v humanistični maniri napisano odprto pismo, ima tudi teoretsko ozadje. Herberstein razmišlja, kaj pomeni biti plemič, s čim si posameznik to zasluži in s čim si je plemiški naziv prislužila njegova rodbina. V besedilu se prepletajo razmišljanje o vprašanju plemištvu, njegove vloge in pomena ter številni stvarni zgodovinski podatki. Pisec poudarja plemiško vrlino ter pomen politične in vojaške, pa tudi humanistične vzgoje, s tem pa se postavlja v tradicijo izobrazbe na področju svobodnih umetnosti. Vseskozi želi pokazati svojo učenost in razgledanost in se predstaviti kot učenega posameznika in humanista – besedilo je v humanistični maniri nabito z učenostjo, s podatki iz antike, srednjega in novega veka. Pisec kot učenjak pozna antično književnost, o čemer pričajo citati iz Vergilija,¹⁵ Platona,¹⁶ Horacija,¹⁷ Juvenala,¹⁸ Avzonija,¹⁹ Cicerona²⁰ in drugih antičnih piscev;²¹ pozna antično zgodovino, kar kažejo primeri iz grške in rimske zgodovine, na primer Manij Kurij, Cincinat, sicilski kralj Agatokles idr.; pozna Sveto pismo, krščansko literaturo (npr. cerkvene očete, kot je Gregor Nazianški), srednjeveško zgodovino (to kažejo nekateri zgodovinski primeri, kot je Přemysl Orač, legendarni začetnik dinastije Přemislidov, ki so vladali na Češkem med 9. in 13. stol.), pozna sodobne, humanistične pisce (to kažejo na primer citati iz Erazma Rotterdamskega)²² ter aktualne politične in socialne razmere (aluzije na nekatere sodobne zgodovinske dogodke). Osnovna misel uvoda je pomen poljedelstva. Herberstein pove, da izhaja iz prednikov, ki so bili poljedelci, hvalnica kmečkemu življenju pa je eden od literarnih toposov antike in humanizma. V razmišljanje o pomenu plemištvu in plemenitosti ter o nenehnem dokazovanju je vključena tudi kratka genealoška predstavitev rodbine Herberstein. V genealoško raziskavo se ne spusti, omeni zgolj nekatere pomembnejše prednike.

¹⁵ Fol. 2v – Verg. A. 3. 342–343: *ecquid in antiquam virtutem animosque virilis / et pater Aeneas et avunculus excitat Hector?*

¹⁶ Fol. 2r – Plato, Mx 237C; R. 618D; *Euthd.* 279B.

¹⁷ Fol. 2r – Hor. Carm. 4. 4. 29–36.

¹⁸ Fol. 2r – Juv. 8. 1: *Stemmata quid faciunt? quid prodest, Pontice, longo / sanguine censerī ...*

¹⁹ Fol. 4v – Aus. Epigr. 7 *Fortunam reverenter habe, quicumque repente / dives ab exili progrediēre loco.*

²⁰ Fol. 3v – Cic. Sen. 53–56.

²¹ Glej tudi Capuder.

²² Erasmus, *Adagia* 532 (1.6.32); 1401 (2.5.1) (fol. 52r); 1863 (2.9.63) (fol. 53v).

Avtobiografski del

Uvodni nagovor brez ločnice, prehoda ali novega naslova preide v drugi, avtobiografski del, v katerem Herberstein poda očrt svojega življenja in dela od rojstva leta 1486 do leta 1558, ko je bil star 72 let. Medtem ko za prvi, uvodni del avtobiografije ni povsem zanesljivo, ali je njegov avtor Herberstein, je avtobiografski del nedvomno njegovo avtorsko delo. Zasnovan je kronološko. V pregled dogodkov po letih je iz zasebnega življenja vključil zgolj nekatere pomembnejše mejnike (rojstvo, šolanje, poroka), zato pa vse pomembnejše dogodke iz vojaške in še zlasti diplomatske kariere. V ospredju so dosežki, za katere hoče, da postanejo zgled (*exemplum*) za mlajšo generacijo. Herbersteinov slog v drugem delu je kratek in lapidaren, mestoma celo suhoparen in v popolnem neskladju s slogovno polnim in zaokroženim uvodnim delom. Z *Gratae posteritati* je obudil rimsko tradicijo posnemanja zgledov, *mos maiorum*,²³ načelo, da se morajo mlajši zgledovati po starejših in po prednikih, starejši pa se truditi, da sodobnikom in potomcem zapustijo svetle zglede in spomin nase. V antiki so to dosegli s posvetilnimi napisi v čast posameznikom, Herberstein poskuša to doseči s svojim delom. Zato v obliki letopisa zasnovani avtobiografski del daje vtis, da gre za obsežen častni napis. Na to kažejo izpostavljene letnice, zapisane z večjo pisavo, in posebej poudarjene inicialke, ki dodatno ustvarjajo vtis monumentalnosti in lapidarnosti, kot da gre za napis. Drugi del avtobiografije po slogu spominja na *Monumentum Ancyranum*, »Spomenik iz Ankare« (Enekel, *Die Erfindung* 559), politično oporoko cesarja Avgusta, ki so jo v obliki napisa našli v preddverju Avgustovega svetišča v Ankari leta 1555, znano tudi pod naslovom *Res gestae Divi Augusti*, »Dosežki božanskega Avgusta« (Ridley). Ali je takšno vzporednico mogoče potegniti? Je Herberstein to najdbo že poznal? Morda, kajti *Monumentum Ancyranum* je odkril njegov mlajši rojak, humanist Ogier Ghislain de Busbecq (1522–1592; Kraus; Dalle; Arrighi), od leta 1552 Herbersteinov stanovski kolega kot diplomat v službi vladarjev iz dinastije Habsburžanov (Ramage 120; Scheid ix–xiv); leta 1555, torej pet let pred tretjo izdajo *Gratae posteritati*, je bil Busbecq odposlanec Ferdinanda I. na turškem dvoru. Tedaj je skupaj s hrvaškim humanistom, diplomatom in cerkvenim dostojanstvenikom Antunom Vrančičem (Stoy; Gyulai) odkril *Monumentum Ancyranum*. Herbersteinovi zapisi v avtobiografskem delu so po svoji kratkosti, jedrnatosti, informativnem značaju in osredinjenosti na dosežke (*res*

²³ Glej Rech Bettini; Linke-Stemmler.

gestae) skoraj natanko takšni kot zapisi v Avgustovi politični oporoki. Kot Avgust je tudi Herberstein v *Gratae posteritati* skop s podatki in opisi ter se pri pisanju ne obremenjuje z natančnostjo; v ospredje stopajo zgolj *acta* in *actiones*, dosežki in dejanja. Natančnejše podatke o Herbersteinovih posameznih dosežkih in diplomatskih poslanstvih najdemo v njegovih nemških avtobiografijah (v njih so denimo datumi prihoda in odhoda, namen potovanja, natančnejši opisi). Kljub siceršnji kratkosti je nekaj opisov tudi daljših. To so opisi tistih dosežkov, ki jih je sam Herberstein imel za vrhunec svoje diplomatske kariere – obe diplomatski poslanstvi v Rusijo ter odposlanstvo v Budim k Izabeli Jagelonski (glej Forsey McNary), vdovi Ivana Zapolje, in k tamkajšnjim prebivalcem.

Čeprav je drugi del avtobiografski, ga zaznamuje skoraj popolna odsotnost zasebnega. Podatki o zasebnem življenju so redki, o svojem otroštvu ne govori, prav tako ne o mladosti, ne o šolanju in ne o svojih učiteljih (zapiše le, da je na Dunaju dosegel bakalavreat).²⁴ Najbližje sorodnike omeni redko, osebnih izpovedi ali čustvenih opisov ni (Krones 21; Zadavec 227). Več osebnih podatkov najdemo v rokopisih nemških avtobiografij, ki so bolj osebne. Namen latinske avtobiografije je bila očitno predvsem samopromocija.

Avtobiografski del odlikuje tudi grafična podoba. Herberstein se je zavedal, da pove slika več kot tisoč besed, zato je v delo vključil upodobitve vladarjev, s katerimi se je srečeval na svojih diplomatskih odposlanstvih, in upodobitve sebe samega v različnih ceremonialnih in uradnih oblačilih, v katerih je nastopal kot poslanec ali pa so mu jih podarili različni vladarji. V lasti je imel celo zbirko grafičnih matric, jedkanic, lesorezov in pozneje tudi bakrorezov, ki jih je dal večkrat natisniti kot ilustracije v svojih publikacijah. Večino sta po njegovem naročilu in navodilih izdelala Augustin Hirschvogel²⁵ in Donat Hubschmann.²⁶ Nekatero izvedo tretje izdaje je dal kolorirati in jih namenil ljudem, ki so mu bili posebej blizu. Enega najlepših hrani Knjižnica Ivana Potrča na Ptujju. Izvira iz knjižnice družine Herberstein, ki je bila po drugi svetovni vojni zaplenjena. Barvite kolorirane upodobitve in dejstvo, da izvod izhaja iz rodbinske knjižnice, navajajo k sklepu, da je bil namenjen prejemniku, ki ga je avtor iz neznanega razloga posebej cenil, najbrž kateremu od članov družine (Petrovič et al. *passim*; Vidmar).

²⁴ Fol. 4r – ... *laureaque studiorum liberalium ... ornatus sum.*

²⁵ Glej Pilz; Nehring; Schwarz; Vidmar 235–242.

²⁶ Glej Wunsch; Vidmar 246–250.

Slavilni del

Tretji, slavilni del je najobsežnejši in obsega 80 strani. Vanj so večinoma vključene pesmi različnih dolžin, katerih avtor ni Herberstein, ampak so jih njemu v čast napisali drugi, in nekaj proznih besedil. Herberstein ni vključil vseh pesmi, ki so mu bile posvečene, temveč izbor 64 pesmi, ki skupaj obsegajo okoli 1800 verzov. Najprej je tu sklop slavilnih pesmi (42 strani), ki orisujejo njegovo življenje in dosežke, med katerimi še posebej izstopata obe odposlanstvi v Rusijo. Sledi vrsta krajših pesmi in epigramov, ki z različnih vidikov orisujejo njegovo življenje, pa tudi vrsto sočasnih zgodovinskih dogodkov. Poseben sklop pesmi opisuje Herbersteina v različnih ceremonialnih opravah, med pesnitvami pa sta tudi dve z nabožno vsebino, pesem ob božiču in o prehodu Izraelcev čez Rdeče morje.²⁷ Ob samem Herbersteinu v pesmih pred nami zaživijo tudi številni zgodovinski dogodki ne le 16. stoletja, ampak tudi prejšnjih stoletij, posamezniki, ki so to zgodovino ustvarjali, ter številni dogodki tega obdobja, kot so rusko-poljske vojne, spopadi med evropskimi vladarji, turški vdori, pa tudi manj pomembni politični dogodki in celo dvorne zdrahe.

Slavilni del je najbolj humanistično obarvan, pesmi je napisalo 26 različnih avtorjev, ki so se v tipično humanistični maniri slogovno in jezikovno zgledovali po najboljših antičnih pesnikih. Pisci so bili Herbersteinovi osebni prijatelji, znanci ali stanovski kolegi in varovanci; nekaj jih je nosilo častni naziv *poeta laureatus*, nekateri so spadali med evropsko intelektualno elito, denimo Janez Dantisk,²⁸ Pedro de la Gasca,²⁹ Heinrich Loriti Glareanus,³⁰ brata Johann Alexander

²⁷ Fol. 34v–r (*Genethliacon, seu dies natalitius Salvatoris nostri Iesu Christi* v sapfiških kiticah); 39v–40v (*Canticum Mose Exodi XV* v elegičnih distihih).

²⁸ Ioannes Dantiscus (Jan Dantysek; 1485–1548), poljski humanist, diplomat, vojak, pesnik in škof, veleposlanik kralja Sigismunda I. na dvoru Maksimilijana I. Glej Ellinger II 295–305; Triller; Bietenholz I 377; Axer-Skolimovska; Hriberšek, »Majhno, a pomembno ogledalo« 187.

²⁹ Španski škof (1495–1567), vojak, diplomat in perujski vicekralj, zaupnik in diplomat cesarja Karla V. Glej Hampe Martínez; Hriberšek, »Majhno, a pomembno ogledalo« 191.

³⁰ Švicarski humanist (1488–1563), učenjak, filolog, učitelj, glasbenik, glasbeni teoretik, geograf, zgodovinar, matematik in pesnik. Glej Aschmann et al.; Bietenholz II 105–108; Flood 660–668; Fenlon-Groote; Hriberšek, »Majhno, a pomembno ogledalo« 188.

Brassicanus³¹ in Johann Ludwig Brassicanus,³² Peter Paganus (Dorfheiliger),³³ Valentin Eck³⁴ in drugi. Pesmi so napisane v različnih antičnih metričnih oblikah, po katerih so radi posegali humanisti – v heksametrih, elegičnih distihih, jambških šesticah, sapfiških kiticah, alkajskih kiticah in Horacijevih epodnih sistemih. Številni odlomki so slogovno in literarno dovršeni, kot da so nastali izpod peresa največjih mojstrov antičnega pesništva. Nekatere pesmi so pravi epiliji in so izšle samostojno. Po obsegu, kakovosti, liričnosti in zgodovinski vrednosti izstopa najdaljša med njimi, 288 verzov obsegajoča elegija Johanna Ludwiga Brassicana³⁵ *Phoenix sive luctus Austriae ob mortem incomparabilis heroinae D. Annae, Quiritum, Pannonum ac Bohemorum reginae, etc.* (Feniks ali žalovanje Avstrije zaradi smrti junakinje brez primere, gospe Ane, kraljice Kviritov, Panoncev in Čehov itd.). Gre za humanistični, slogovno in jezikovno dodelan panegirični epilij, v katerem personificirana Avstrija žaluje za kraljico Ano, soprogo avstrijskega nadvojvode in poznejšega cesarja Ferdinanda I., ki je umrla 27. januarja 1548 v Pragi. Pri panegiričnem pretiravanju avtorji ne skoparijo: Herberstein je »Amfitrionid« (torej Amfitrionov sin Herakles), je »mož, ki bo dal muzam gradivo in jim odprl širno poljano«, je »vitezov dika«, »Gospodova skala«, »Merkur avstrijskih kraljev«, »sveti podpornik muz in Perikles kraljev«, »Odisej na poslanski nalogi«, »Nestor, ki trezno svetuje« in podobno. Po svoji šegavosti izstopa pesem, ki hvali Herbersteina kot učenjaka. To je pesem z naslovom *O turu in zobru*, posvečena dvema vrstama goveda, ki so ju v Herbersteinovem času še enačili.³⁶ Med pesmi je vključenih tudi pet proznih besedil, med katerimi izstopata dve – Herbersteinovo pismo

³¹ Nemški humanist (1500/1501–1539), jurist, novolatinski pesnik, profesor grščine, retorike in civilnega prava na Dunaju. Glej Ellinger I 441–442; Bietenholz I 191–192; Hriberšek, »Majhno, a pomembno ogledalo« 186.

³² Nemški humanist (1509–1549), Alexandrov brat, učitelj grščine, zgodovinar, profesor prava na Dunaju, dvakrat rektor, štirikrat dekan. Glej Ellinger I; Jaumann 130; Hriberšek, »Majhno, a pomembno ogledalo« 186–187.

³³ Nemški humanist (1532–1576), profesor poezije in zgodovine, priznan novolatinski pesnik. Glej Flood 1467–1469; Hriberšek, »Majhno, a pomembno ogledalo« 190.

³⁴ Švicarski humanist (ok. 1494–1556), učitelj, pisar, novolatinski pesnik, prozni pisec in izdajatelj. Glej Glomski; Hriberšek, »Majhno, a pomembno ogledalo« 187–188; Farkas 131–134.

³⁵ Glej op. 31.

³⁶ Herberstein je obe vrsti goveda opisal v *Moskovskih zapiskih*, odpravil njuno napačno poimenovanje ter prepričanje, da gre za eno in isto žival; izdelati je dal tudi lesorezni upodobitvi obeh živali (Herberstein, *Moskovski* 133, 169, 218, 238. Hriberšek, »Komentar k Herbersteinovemu delu« 160–161).

Heinrichu Loritiju Glareanu,³⁷ ki je pravzaprav v pisemsko preobleko zavito Herbersteinovo delo *Defensio iniuste delatorum*,³⁸ in kratka pane-girična biografija, ki jo je napisal Peter Paganus (Dorfheiliger), predstavlja pa Herbersteinovo življenje in dosežke. To besedilo po vsebini, slogu in tematiki močno spominja na uvod v *Gratae posteritati*.³⁹

Pomen

Herbersteinovo najodmevnejše in najvplivnejše v latinščini napisano delo so *Moskovski zapiski (Rerum Moscoviticarum commentarii)*, ki pa niso le rezultat njegovega dela, ampak je transkripcijo, slog in morda celo natančnejšo literarno obdelavo zaupal prijatelju in spremljevalcu Luki iz Dobropolj, imenovanemu Lucas Agathopedius ali Lukas Guetenfelder (Simoniti 209–218). Poleg *Gratae posteritati* je v latinščini napisal tudi nekaj manjših spisov, med katerimi izstopa *Defensio iniuste delatorum*, »Zagovor krivično ovadenih«,⁴⁰ spis v zagovor in obrambo generala Viljema von Roggendorfa. Ta je po porazu pri Budimu izgubil čast in je bil obtožen izdaje. Zraven je Herbersteinov lastni zagovor pred očitkom Poljakov, češ da je politično spletkaril, da naj bi se za avstrijski dvor z Rusi dogovarjal za mir in da je velikemu moskovskemu knezu pripisal kraljevski naslov; delo je še istega leta 1560 izšlo tudi v nemščini, *Beschützung der unrecht beschuldigten und sein selbst Fürsehung*. Prav tako je v latinščini znaten del njegove korespondence.⁴¹

Če pustimo ob strani *Moskovske zapiske*, nobeno Herbersteinovo delo, napisano bodisi v nemščini bodisi v latinščini, po vsebinski vrednosti ne dosega *Gratae posteritati*. Ta Herbersteinova avtobiografija zaradi samopromocijskega značaja v njegovem času ni imela večjega odmeva. Tudi sodobni raziskovalci po njej posegajo redko, za zgodovinarje so zanimivejše njegove nemške avtobiografije, ki imajo precej bolj avtobiografski značaj, saj prinašajo več podatkov o Herbersteinovem zasebnem življenju, o njegovih diplomatskih poslanstvih in o političnih dogodkih, ki jim je bil priča. Kljub temu pa tako prozni deli *Gratae posteritati* kot

³⁷ Fol. 41v–45r. Glej opombo 29.

³⁸ Glej opombo 39.

³⁹ Fol. 52v–55r.

⁴⁰ Glej tudi Adelong 405; Hriberšek, »Komentar k Herbersteinovemu delu« 133–134, 162; Hriberšek, »Majhno, a pomembno ogledalo« 183.

⁴¹ Glej Österreichische Nationalbibliothek, Cod. 13.597 (Commercium litterarum, Vol. I: Epistolae a. 1502–1542); Cod. 13.598 (Commercium litterarum, Vol. I: Epistolae a. 1543–1561); Országos Széchényi Könyvtár Cod. 258 Fol. Lat.

vključene pesnitve prispevajo nekaj zanimivih delcev v mozaik poznavanja Herbersteinovega življenja, obdobja, v katerem je živel, Herbersteina kot osebnosti in njegovih sodobnikov. Posebej je zanimivo kot vir za raziskovalce kulturne zgodovine, umetnostne zgodovine, oblačilne kulture in dvorne etikete. Avtor se predstavlja kot pisec, diplomat, raziskovalec, odkritelj in učenjak. V ospredju so njegovi dosežki, proslavitev in ovekovečenje njegovih dejanj, ne pa tudi njihov potek in ozadje. Pri pisanju je moral biti ekonomičen, povedati je moral čim več in o sebi ustvariti čim boljšo podobo. Da je to dosegel, se je odrekel podrobnostim, pikantnostim iz obdobja svoje kariere, pa tudi odmevnim dogodkom, ki bi lahko vrgli slabo luč na vladarje habsburške dinastije, ki ji je služil.⁴² Kot zgodovinski vir ima *Gratae posteritati* omejeno vrednost, ker Herberstein pogosto zamolči namen svojih potovanj in ozadje političnih dogodkov. Ta nepopisana zgodovina je gotovo oteževala razumevanje besedila že njegovim sodobnikom. Za jasno predstavo o vsebini je moral biti bralec dober poznavalec prve polovice 16. stoletja, zato lahko sklepamo, da je bilo delo namenjeno učeni publiku, ki je poznala burne politične razmere svojega časa. Za prevod v slovenščino je leta 2015 poskrbela Knjižnica Ivana Potrča na Ptuju.⁴³ *Gratae posteritati* je predvsem panegirično delo, zanimivo tako zaradi vsebinske pestrosti kot zaradi slogovne raznolikosti, saj je rezultat dela 26 različnih piscev. Njegov namen je v prvi vrsti samopromocija, usmerjena na izobražence, kar dokazujeta tako dejstvo, da je napisano v latinščini, kot prežetost besedila z različnimi reminiscencami na antiko, srednji in novi vek. Herberstein se postavlja v humanistično tradicijo že s samim naslovom; z vsebino skuša to podobo le še utrditi. Gotovo gre za Herbersteinovo najbolj samopromocijsko delo, ki ima pomembno dokumentarno vrednost.

Nemški strokovnjak za srednjeveško in novoveško latiniteto Karl Enenkel (*Die Erfindung* 268) ugotavlja, da Herbersteinovo avtobiografsko delo lahko izraža narcistično osebnost. Na podlagi znanih dejstev temu lahko pritrdimo; morda pa lahko pomislimo tudi na to, da je Herberstein, prikrajšan za otroke ter s tem naslednike in nosilce svojega imena in stanu, skušal ta življenjski manko zapolniti s tem, da se je zatekal k avtobiografiji.

⁴² Na primer oplenjenje Rima leta 1527 v času vladavine cesarja Karla V. Glej Mazzei; Brüning; Di Piero; Hook; Reinhardt.

⁴³ Knjižnica hrani izvod tega dela, ki ga odlikujejo lepe ilustracije. Ker pa so za koloriranje uporabili barve na osnovi nekaterih težkih kovin, ki so začele razjedati popisni material in je preiskava pokazala, da ga bodo v nekaj desetletjih uničile, je Knjižnica Ivana Potrča izdala faksimile, ki ga dopolnjuje prevod z obsežnim komentarjem in spremnimi študijami (glej Petrovič et al.; Vodopivec Tomažič 256–278).

LITERATURA

- Adelung, Friedrich von. *Siegmund Freiherr von Herberstein: Mit besonderer Ruecksicht auf seine Reisen in Russland*. St. Peterburg: Gedruckt bey N. Gretsche, 1818.
- Arrighi, Dominique. *Écritures de l'ambassade: Les »Lettres turques« d'Ogier Ghiselin de Busbecq*. Étude littéraire des Lettres turques; Bibliothèque littéraire de la Renaissance, série 4, 84. Paris: Honoré Champion éditeur, 2011.
- Aschmann, Rudolf et al. *Der Humanist Heinrich Loriti genant Glarean 1488–1563: Beiträge zu seinem Leben und Werk*. Hrsg. von Ortsmuseum Mollis (Rudolf Aschmann et al.). Glarus: Baeschlin, 1983.
- Axer, Georgius, in Anna Skolimovska. *Dantiscus, Joannes: Corpus epistularum Ioannis Dantisci*. Izd. Georgius Axer in Anna Skolimowska. Pars II: *Amicorum sermones mutui*. Volumen 1: *Epistulae Sigismundi de Herberstein et Ioannis Dantisci*. E manuscriptis collegerunt, ediderunt, commentariis annotationibusque instruxerunt Marcus A. Janicki et Thomas Ososiński. Warszawa: Polska akademia umiejętności, 2008.
- Bettini, Maurizio. »Mos, mores, und mos maiorum: Die Erfindung der 'Sittlichkeit' in der römischen Kultur«. *Moribus antiquis res stat Romana: Römische Werte und römische Literatur im 3. und 2. Jh. v. Chr.* Ur. Maximilian Braun et al. München: K. G. Saur, 2000. 303–352.
- Bietenholz, Peter G. et al. *Contemporaries of Erasmus: A Biographical Register of the Renaissance and Reformation*. 3 vol. Ur. Peter G. Bietenholz et al. Toronto: University of Toronto Press, 2003.
- Bonner, Mitchell. *Italian Civic Pageantry in the High Renaissance: A Descriptive Bibliography of Triumphal Entries and Selected Other Festivals for State Occasions*. (Biblioteca di bibliografia Italiana, 89) Florence: Leo S. Olschki Editore, 1979.
- Brüning, Rainer. *Die Berichterstattung über die Schlacht von Pavia (1525), den Sacco di Roma (1527) und die Belagerung Wiens (1529) in Zeitgenössischen Flugschriften*. 2 Bände. Univ. Mag., Hamburg, 1987.
- Busjan, Catharina. »Franciscus Petrarca posteritati salutem: Petrarca's Selbstenwurf und sein Widerhall in den Petrarca-Biographien der Frühen Neuzeit«. *Der Petrarkismus: Ein europäischer Gründungsmythos*. Herausgegeben von Michael Bernsen und Bernhard Huss. Gründungsmythen Europas in Literatur, Musik und Kunst, 4. Göttingen: Bonn University Press, 2011. 51–83.
- Capuder, Sonja. »Tacit v historiografski in politični literaturi humanizma in renesanse«. *Keria* 3/1 (2001): 51–65.
- Dalle, Ignace. *Un Européen chez les Turcs: Auger Ghiselin de Busbecq 1521–1591*. Paris: Fayard, 2008.
- Di Piero, Antonio. *Il sacco di Roma 6 maggio 1527: L'assalto dei lanzichenecchi*. Roma: Mondadori, 2003.
- Ellinger, Georg. *Geschichte der neulateinischen Literatur Deutschlands*. 3 Bde. Bd. I: *Italien und der deutsche Humanismus in der neulateinischen Lyrik*. Berlin: De Gruyter 1929–1933.
- Enenkel, Karl A. E. »Modelling the Humanist: Petrarch's Letter to Posterity and Boccaccio's Biography of the Poet Laureate«. *Modelling the Individual: Biography and Portrait in the Renaissance*. Ur. Karl Enenkel et al. With a Critical Edition of Petrarch's Letter to Posterity. *Studies in Literature*, 23. Amsterdam 1998. 11–49.
- . *Die Erfindung des Menschen: Die Autobiographik des frühneuzeitlichen Humanismus von Petrarca bis Lipsius*. Berlin: Walter de Gruyter, 2008.
- . »The Author's Portrait as Reader's Guidance: The Case of Francis Petrarch«.

- The Authority of the Word: Reflecting on Image and Text in Northern Europe, 1400–1700*. Ur. Karl A. E. Enenkel et al. Intersections, 20. Leiden: Brill, 2012. 151–180.
- Farkas, Gábor Kiss. »Valentinus Eck (Eckius, Ecchius, Philyropolitanus)«. *Christian-Muslim Relations: A Bibliographical History. Volume 7. Central and Eastern Europe, Asia, Africa and South America (1500–1600)*. Ur. David Thomas et al. The History of Christian-Muslim Relations, 24. Leiden: Brill, 2015. 131–134.
- Fenlon, Iain, in Inga Mai Groote, ur. *Heinrich Glarean's Books: The Intellectual World of a Sixteenth-Century Musical Humanist*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Flood, John. *Poets Laureate in the Holy Roman Empire: A Bio-bibliographical Handbook*. Berlin: Walter de Gruyter, 2006.
- Forsey McNary, Alicia. *Queen Isabella Sforza Szapolyai of Transylvania and Sultan Süleyman of the Ottoman Empire: A Case of Sixteenth-Century Muslim-Christian Collaboration*. Lewiston, N. Y.: Edwin Mellen Press, 2009.
- Glomski, Jacqueline. »Eck (Eckius, Ecchius, Philyropolitanus), Valentin«. *Deutscher Humanismus 1480–1520: Verfasserlexicon*. 2 Bde. Ur. Franz Josef Worstbrock. Berlin: Walter de Gruyter, 2005–2013. I, col. 589–600.
- – –. *Patronage and Humanist Literature in the Age of the Jagiellons: Court and Career in the Writings of Rudolf Agricola Junior, Valentin Eck, and Leonard Cox*. Toronto: University of Toronto Press, 2007.
- Gyulai, Éva. »Antonius Verantius«. *Christian-Muslim Relations: A Bibliographical History; Volume 7: Central and Eastern Europe, Asia, Africa and South America (1500-1600)*. Ur. David Thomas et al. History of Christian-Muslim Relations, 24. Leiden: Brill, 2015. 362–371.
- Hampe Martínez, Teodoro. *Don Pedro de la Gasca (1493-1567): Su obra política en España y América*. Lima: Pontificia Universidad Católica del Perú, 1989.
- Herberstein, Sigismund von. *Gratae Posteritati Sigismvndus Liber Baro in Herberstain Neyperg & Guettenhag &c. immunitate meritorum ergo, donatus*, [s. a.], [ca. 1550].
- – –. *Sigmund Freyherr zu(e) Herberstain / Neyperg / vnd Guetenhag / Obrister Erb-Camrer / vnd Obrister Truchs(a)eß inn Ca(e)rndten / Denen Gegenwu(e)rtrigen vnd Nachkommenden Freyherrn zu(o) Herberstain: Seines Thuens / Diensten / vnd Raysens / mit trewer vermanung / Sich zu(o) Tugenden vnnd guetem wesen zeschieden*. Wien, 1558.
- – –. *Gratae posteritati Sigismundus liber baro in Herberstain Neyperg & Guettenhag, Primarius Ducatus Carinthiae Haereditariusque & Camerarius & Dapifer & c. Immunitate meritorum ergo donatus actiones suas a puero ad annum usque aetatis suae septuagesimum quartum, brevi commentariolo notatas reliquit*. Wien: Raphael Hofhalter, 1558.
- – –. *Gratae posteritati Sigismundus liber baro in Herberstain Neyperg & Guettenhag, Primarius Ducatus Carinthiae Haereditariusque & Camerarius & Dapifer & c. Immunitate meritorum ergo donatus actiones suas a puero ad annum usque aetatis suae septuagesimum quartum, brevi commentariolo notatas reliquit*. Wien: Raphael Hofhalter, 1560.
- – –. *Sigismundi Liberi Baronis in Herberstein Defensio iniuste delatorum*. Dunaj s. a. [1560].
- – –. *Beschützung der unrecht beschuldigten und sein selbst Fürsehung*. Wien: Raphael Hofhalter, 1560.
- – –. *Sigmund Freyher zu Herberstain Neyperg und Guttenhag, oberster Erbcamrer und oberster Druchsas in Karnntn: Den Gegenwurtign und nachkomendn Freyherrn zu Herberstein*. Wien: Raphael Hofhalter, 1560.

- . *Sigmund Freyherr zu Herberstain etc. Denen gegenwurdigen und Nachkomenden Freyherrn zu Herberstain: Seines Thuens, Diensten und Raysens mit trewer vermanung, sich zu Tugenden unnd guetem wesen zeschicken.* Wien: [Michael Zimmermann], 1561.
- . *Moskovski zapiski.* Prevedel in z opombami opremil Ludovik Modest Golia. Ljubljana: DZS, 1951.
- Hogenberg, Nicolas. *Gratae et laboribus aequae posteritati Caesareas sanctique patris longo ordine et urmas aspice et artifice inter venerare manum tradere quae potuit rigido mansura metallo nomina magnorum tot generosa virum pictor Hogenbergus quod per tua.* Haag: Engelbert Bruning, [1532?].
- Hook, Judith. *The Sack of Rome 1527.* Second edition with a new foreword by Patrick Collinson. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2004.
- Hriberšek, Matej. »Majhno, a pomembno ogledalo svojega časa: Herbersteinovo delo *Gratae posteritati*«. *Gratae posteritati: Študijska izdaja.* Ur. Mira Petrovič et al. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča, 2014. 178–201.
- . »Komentar k Herbersteinovemu delu *Ljubemu zanamstvu (Gratae posteritati)*«. *Gratae posteritati: Študijska izdaja.* Ur. Mira Petrovič et al. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča, 2014. 122–175.
- Jaumann, Herbert. *Handbuch Gelehrtenkultur der Frühen Neuzeit. Band 1: Biobibliographisches Repertorium.* Berlin: Walter de Gruyter, 2004.
- Karajan, Theodor Georg. »Selbst-Biographie Siegmunds Freiherrn von Herberstein 1486–1553«. *Fontes Rerum Austriacarum* 1/I, izd. Theodor Georg Karajan. Wien: Historisches Commission der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, 1855. 67–396.
- Keller, H. »Hogenberg, Nikolaus«. *Neue Deutsche Biographie* 9 (1972): 472–473.
- Kohler, Alfred. *Karl V (1500–1558): Eine Biographie.* München: C. H. Beck Verlag, 1999.
- Krones Ritter von Marchland, Franz Xaver. *Sigmund von Herberstein: Ein Lebensbild, mit besonderer Rücksicht auf die Beziehungen Herberstein's zur Steiermark und seine Schriften.* Mittheilungen des historischen Vereines für Steiermark, 19. Graz: Leykam, 1871.
- Linke, Bernhard, in Michael Stemmler. *Mos maiorum: Untersuchungen zu den Formen der Identitätsstiftung und Stabilisierung in der römischen Republik.* Stuttgart: Steiner, 2000.
- Mazzei, Francesco. *Il sacco di Roma.* Milan: Rusconi, 1986.
- Nehring, Alfred. »Hirsfogel's Beziehungen zu Herberstain's Werken«. *Repertorium für Kunstwissenschaft* 20 (1897): 121–129.
- Petrovič, Mira, et al., ur. *Gratae posteritati: Študijska izdaja.* Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča, 2014.
- Pilz, Kurt. »Hirschvogel, Augustin«. *Neue Deutsche Biographie* 9 (1972): 231–232.
- Ramage, Edwin S. *The Nature and Purpose of Augustus' »Res gestae*«. *Historia: Einzelschriften*, 54. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1987.
- Reinhardt, Volker. *Blutiger Karneval: Der Sacco di Roma 1527 – eine politische Katastrophe.* Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2009.
- Ricci, Pier Giorgio in Francesco Petrarca. *Epistola posteritati/Lettera ai posteri.* Ur. Pier Giorgio Ricci. *Petrarca, F.: Prose.* Ur. G. Martellotti et al. *La letteratura italiana: Storia e testi* 7. Milan: Ricciardi, 1955. 2–19, 1161–1162.
- Ridley, Ronald T. *The Emperor's Retrospect: Augustus' Res Gestae in Epigraphy, Historiography, and Commentary.* Studia Hellenistica, 39. Leuven: Peeters, 2003.
- Righi, Roberto. *Carlo V a Bologna: Cronache e documenti dell'incoronazione (1530).* Ur. Roberto Righi; prefazione di Emilio Pasquini; saggio storico-artistico di Giovanni

- Sassu. Collana di cronache bolognesi d'epoca medioevale, moderna e contemporanea, 4. Bologna: Studio Costa, 2000.
- Scheid, John. *Res gestae Divi Augusti: Hauts faits du divin Auguste*. Texte établi et traduit par John Scheid, Professeur au Collège de France. Paris: Les Belles Lettres, 2007.
- Schwarz, Karl. *Augustin Hirschvogel: Ein deutscher Meister der Renaissance; Plates*. New York: Collectors Editions, 1971². Berlin: Julius Bard, 1917.
- Simoniti, Primož. *Humanizem na Slovenskem in slovenski humanisti do srede XVI. stoletja*. Ljubljana: Slovenska matica, 1979.
- Stoy, Manfred. »Vrančič, Antun«. *Biographisches Lexikon zur Geschichte Südosteuropas* 4 (1981): 442–444.
- Triller, Anneliese. »Dantiscus, Johannes«. *Neue Deutsche Biographie* 3 (1957): 512–513.
- Vidmar, Polona. »Diplomat in njegova imenitna oblačila: Ilustracije v Herbersteinovih *Gratae posteritati*«. *Gratae posteritati: Študijska izdaja*. Ur. Mira Petrovič et al. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča, 2014. 234–254.
- Vodopivec Tomažič, Jedert. »Ptujski *Gratae posteritati*, 1560: struktura, materiali, poškodbe in posegi«. *Gratae posteritati: Študijska izdaja*. Ur. Mira Petrovič et al. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča, 2014. 256–278.
- Wunsch, Josef. »Der Wiener Maler und Formschneider Donat Hubschmann«. *Mitteilungen der Gesellschaft für vervielfältigende Kunst: Beilage der »Graphischen Künste«* 1 (1913): 1–13.
- Zdravec, Dejan. »Rodbina Herberstein in njen najznamenitejši član Žiga baron Herberstein«. *Gratae posteritati: Študijska izdaja*. Ur. Mira Petrovič et al. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča, 2014. 234–254.
- Zahn, Joseph von. »Das Familienbuch Sigmunds von Herberstein«. *Archiv für österreichische Geschichte* 39 (1868): 293–415.

A Fragment from Latin Humanist Literary Production in Slovenia: Sigismund von Herberstein's Autobiography *Gratae posteritati*

Keywords: cultural history / Slovenia / humanism / humanist literature / Herberstein, Sigismund von / autobiography / panegyric poetry / Latin language

Humanism in Slovenia is difficult and in some aspects under-researched topic; and the same goes for Latin literary production in Slovenia. Among humanistic writers from the period, which originate from the territory of modern Slovenia, the most well-known became the one formally less educated than the majority of humanists. Yet Sigismund von Herberstein was talented and capable. Because of his career and nobility, he had political connections and a widespread network of acquaintances all over Europe. This article pres-

ents Herberstein's book less renowned than his *Notes on Muscovite Affairs*, namely the third edition of his Latin biography *Gratae posteritati*, »To Beloved Posterity«, published in 1560. This was one of Herberstein's many autobiographies, a work of expressively laudatory and self-promotional character. However, it has many distinctions and typically humanistic characteristics; because of its tenor and its stylistic distinctions it can be ranked as the second after Herberstein's most important work, his *Notes on Muscovite Affairs*. *To Beloved Posterity* is not a product of one single writer. As many as 26 different authors contributed their texts, most of them poets closely linked to Herberstein. Some of them were acknowledged and awarded poets, *poetae laureati*, and all of them were humanists and intellectuals, including members of the European intellectual elite.

1.01 Izvirni znanstveni članek / Original scientific article

UDK 930.85(497.4)"15":821.124'02.09

929Herberstein Ž.